

GRUDA

Vsebina zvezka 7-8

Tone Gaspari: Invalid Klemen. — A. G.: Zmaj Jovan Jovanovič. — Anatole France: Pravična sodnika. — Manea Komanova: Na Gorenjskem je lušno. — F. Šifrar: K našemu kulturno-prosvetnemu programu. — I. T.: Dekleta in fantje — na plan! — Mladin: Razmišljanje ob volitvah. — Kraševce: En odgovor na mnogo vprašanj. — Kraepelin-Brodar: Po gozdu in polju. — Poziv na izredni občni zbor. — Razno.

Celoletna naročnina »Grudec« je Din 30.—. Za dijake in vojake Din 20.—. V podrobni prodaji stane »Grudac« Din 3.—. — Novi naročniki dobe lahko še vse doslej izišle številke.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Škofja ulica št. 8, pritličje. Rokopise je pošiljati uredništvu, naročnino, reklamacije, oglase itd. samo upravi. Cena oglasov po dogovoru.

Rokopisov, ki jih ni naročilo, uredništvo ne vrača.

Urejuje in odgovarja: Stanko Tomšič.

Vse naročnike »Grudec« vljudno prosimo, da čimprej poravnajo zaostalo naročnino in s tem omogočijo redno izhajanje lista. S pridobivanjem novih naročnikov sami izboljšate list!

Uprava.

TISKARNA MAKSO HROVATIN

LJUBLJANA, WOLFOVA ULICA 12

priporoča vsa v tiskarsko stroko spadajoča dela kakor: časopise, knjige, račune, lepake, cenike, vizitke, kuverte ter sploh vsa merkantilna in akcidenčna dela po najnižji ceni in točni izvršitvi

Tone Gaspari:

Invalid Klemen.

(Dalje.)

7.

Prvi se je znašel Ančkin mož sam. Mirno, kakor bi se odpravljaj k pobožnosti, je stopil izpred žene. Potem se je zagledal vanjo: dolgo, tiho, ali odločno vprašanje.

Žena je sprožila glavo v tilnik ter je kljubovalno uprla oči v strop. Mož pa je le zrl vanjo in zahteval. In Ančka je to čutila. Morala je izgresti: »Res je, kar mi očitajo! Če že hočeš, bom kar vpričo tujih ljudi govorila. Tamle je krivec!« Pokazala je očeta. »Oče so vedeli, da sem bila še vsa Klemenova, ko si me ti pobral. Prisilili ste me; ti, da boš vedel, nisi mož zame. Robat in premrtv si! Kaj se zdaj zaganjaš vame?« Medtem ko je govorila, je sople razburjeno; ali ko je povedala, je spet stala visoko in ravnodušno.

Oče Jernej je težko stopil h Klemenu. Tako trudno je začel, kakor bi umiral: »Klemen, tako bi ti dobil.« Na pol je glavo okrenil proti hčeri. »Boljša je bolezen, ki vpričo vseh žre, kakor Jernejeva Ančka, ki —« Zakričal je zadnjo besedo in hotel planiti z dvignjenimi pestmi nad hčer. Toda omahnil je že pred Prelesnikom, klecnil tik predenj, mu objel kolena ter zaihtel kakor otrok.

V to ihtenje se je izvil zategel, osupel Ančkin vzdih: »Klemen?«

Klemenu se je zadelo vse to prehitro in kakor nemogoče. Ko je pa zdaj pogledal Prelesnikovo ženo ostreje in jo videl polno, mlado, lepo in kljub ponižanju ponosno, jo je razumel. Mnogo lepšo in zapeljivejšo jo je naredil v teh zadnjih letih Čenčar. Ančka je vjela iz njegovih oči del odpuščanja; toda ni ga marala. Ni ji bilo več do takega Klemena! Sesedla se je na klop, zroč skozi okno nekam daleč.

Oče se je polagoma umiril. Vstal je. Dejal ni nič in sam stisnjeno odšel.

Tudi Klemen je spoznal, da je odveč. Preko vrta se je izgubil tja visoko v rob gozda, kjer se je spustil kot kamen pod prvo smreko.

Ko je bil Prelesnik sam, je sunil obe pesti v zrak, da se je zamajal pod. Kakor bi hotel strop dvigniti in ga razsuti, je pogledal gori mimo pesti, stisnjenih v dvoje tolkačev. Kam naj udari, da se utolaži, da ubije ta občut, ki ga je danes prvič popadel? Žena, kateri je zidal, kateri je oral, kateri je kupoval koleselj in svetlo jermenje, kateri je sekal gozd; ta žena ne more in ne sme več vanj! Ko bi vsaj ne bil zvedel! Odmahnil je samo v zrak, da je zaihtelo, in vzdihnil kakor težko ranjen. Potem se je poslovil z bridkim pogledom od žene, ki je prvič trepetala pred njim. Ni šel na njivo; nekam tja ga je nosilo, kakor bi iskal svoje izgubljeno življenje.

Vsi štirje vsak zase zagrebene po vrsti v Ančko.

A tam pod Klemenom, vsepovsod, kamor je gluhi in slepi drsal z očmi, povsod, povsod cvet in poln glas mladega, lepega življenja.

Naposled je Klemen le zavestno pobožal z žejnimi očmi tja daleč v onostran kotanje, kjer so na pobočju Vražjega vrtea svileni zelenele bukve kot mehko, blesteče vzglavje. Tja bi potopil svoj obraz in vdihaval, vdihaval pijan tisto močno zdravje, ki ga čuti od tam. Potem bi se vzdignilo iz pljuč in izkašljaj bi vso svojo gnilobo in nemoč. In razvil bi se v orjaka ter treščil z eno samo pestjo ob vso gnusno Čenčarevino.

Na cesti se je zaprašilo. Daleč se je iz oblaka prahu izmotala kočija. Čenčar se je vračal.

Klemen je skočil s pripravljeno pestjo, kakor da hoče seči tja do ceste in pritisniti vse ob pobočje Vrha, da še vzdihne ne bi bilo. Pred očmi pa se mu je zameglilo in kakor bi padal, se je prijel za prvo deblo. Ko je polagoma omotica prešla, je stopicnil proti cesti.

Tudi on ni vedel, kaj bi in kam bi. Najbolje je, da pusti kosilo in se potepa do večera, kajti pri Jernejevih bo pekló. A vendar ne sme pustiti očeta samega v tem hudem. Včasih dobra in prava beseda najtežji greh odpusti. Ali kaj naj mu reče, ko je Ančka sama priznala? Za očeta je hčerin greh neodpustljiv, ker pada tudi nanj; tako mu je hči očitala vpričo vseh.

Krenil je proti cesti.

Kočija je hitela in Klemen je videl, da jo bo na cesti ujel. Preko vrta je držala steza in spodaj ob jarku jo je moral preskočiti. Na levo je tedaj zapazil razoglavega Prelesnika, hitečega ob jarku, kakor se je nekoč on skrival in begal na gališki fronti. Kakor bi tudi Prelesniku šlo za življenje!

Ob ovinku se je zaprašilo. Čenčarjev vranec je zaklopotal. Krasna žival! Poznala ga je vsa okolica. Kakor bi zaplaval, je krog ovinka zbežal z lahko kočijo po prašnem pasu preko polja. Čenčar ga je negoval kot otroka; poleg žensk je ljubil najbolj svojega

vranca. Pri družini je besnel, kadar ni bilo kaj z vranecem v redu; pa je spet vse popustil, kadar je prinesel s seboj hvalo o konju. Takrat je vedno dejal, da je njegova žival več vredna kot vse ženske. In vsakokrat, kadarkoli je z njim vozil skozi dolino, je naslajal oči na lepi živali. Skozi trg je poprijel vajeti v obe roki in jih napel, da je žival dvignila kakor ponosna svojo plemenito glavo: prednje noge so se iztegnile in zazdelo se je, da se v diru ne dotikajo tal. Doma je nekoliko popustil vajeti; popolnoma nikoli. Bal se je za živalco bolj kakor za celo ostalo imetje.

Prelesnik se je zagledal v hitečo kočijo. Zapičil je oči v vranca in spoznal nato Čenčarja. Prihulil se je v jarku in čakal, da plane kočija mimo njega, da ga Čenčar ne zapazi. Ali ukrotiti se ni mogel! Vsa tista besnost, ki je ni mogel podreti nad ženo, ga je vzpela, da je skočil kakor polblazen z divjim zamahom nad jarek. Vranec je splašen odskočil v stran; kolo je zadelo z vso silo ob kanton, da je kočija zaplesala in se v diru obrnila.

Prelesnik je stal kakor kip ob robu jarka. Režal se je in dobro mu je delo v celi njegovi notranjosti, ko je videl, kako je kočija pokrila Čenčarja. »Haaa!« je hripavo izbruhnilo iz njega, kakor da je dvignil in zvalil s tem vzklikom vse raz sebe. Zdelo se je, da pojde nato mirno domov in poda ženi desnico v spravo.

Ostal pa je kakor vkopan, dokler ga ni razgibalo Klemenovo vpitje, ki je sredi ceste vihtel roke ter ustavljal in miril od daleč vranca. V zadnjem hipu je šele odskočil Klemen. Vranec je sklonil glavo skoraj do tal, kopitnil, udaril z zadnjimi nogami, da se je jermenje utrgalo ter zdirjal s silo vetra svoboden mimo Klemena proti vasi.

»Prelesnik, pomagaj!« Klemen ga je klical, ker ni mogel sam dvigniti kočije, izpod katere so gledale Čenčarjeve noge. Vso moč je zbral, uprl se je ves ob obrnjena kolesa, ali zaman. Prelesnik je šel počasi, neprestano se čudno režeč, proti kočiji. Kakor nezavestno je poprijel pri zavori, da se mu je nabrala modra kri v obraz: odkril je Čenčarja, kakor bi obrnil lesen pokrov.

Čenčar je ležal nepremično z rano, udarjeno z robom kočije na levo stran čela. Bolestno je napol odprl trepalnice ter se ves zatresel. Kakor bi sanjal, je vzdihnil: »Moj vranec?«

8.

Jernejevka je obstala, ko je videla z dvorišča, kako je vranec razdivjano zaklopotal mimo hiše. A ko je ugibala in zmajevala z glavo, so kmalu nato prinesli ljudje težko ranjenega Čenčarja. Vsa vas je vrela skupaj; natihoma je v vseh begalo polno vprašanj.

Jernejevka je pustila kuho. Vrinila se je med ženske, ki so stale tam blizu. Stisnile so glave ter z narejeno žalostjo ugotovile, da je Čenčarja Bog udaril.

»Še brez testamenta bo umrl.« Med seboj so si tiho prikimavale.

»Kómu pa naj da?«

Še tišje so zlobno namignile: »Gozdarki!«

Zaželele so, da bi Čenčar kmalu izdihnil, da bi se vsaj pokazalo, če imajo prav.

Ena se je spomnila: »Boste videle: Klemen bo dobil nekaj; on ga je prvi vzdignil.«

»Bo, bo!«

»On pa Prelesnik sta ga.«

Tornička je ugovarjala: »S Klemenom ne bo nič! — O, bo že žlahta pobrala; saj je je za tri tele hiše.«

»Veste, je z vso žlahto precéj navzkriž. Se ne more z nikomer.«

Hlapec je nekje koncem vasi ujel vranca. Pripeljal ga je nemirnega, trdo držeč ga pri gobcu za uzdo. Videl je kup žensk. Bil je že itak nasajen, zato je zagnal mednje: »Jih brusite, kajne!? Le dajte jih! Babe ste samó za tak opravek.«

Zavil je za hišo v hlev.

Ženske so bevsknile za njim: »Kaj se boš! — Zdaj se petelini, ko ni Čenčarja. — Ko bo moral pobrati cunje —«

Tedaj je stopil iz hiše Klemen. Bil je zelenkasto siv; poln obraz senc ga je zelo shujšal.

Nekatere so pristopile ter skušale sladko šepetajoč poizvedeti: »Klemen, kako je vendar?«

Klemen je le vzdignil ramena in odšel k Jernejevim.

Jernejevka je pomignila ostalim, ko je odhitela za njim, toda Klemen je že prešel stopnice ter se zgoraj v izbi trudno vrgel na posteljo. Tako je bil zdelan, da se je ves tresel. V glavi in v prsih ga je stiskalo, v srcu čudno bolelo. Pomislil je, ali je v svojem življenju do zdaj kdaj toliko prestal. Niti ob materini smrti niti v Rusiji! Tedaj je trpel večinoma telesno; zdaj se mu vsak dogodek zajeda v srce, naravnost v njegovo nezaceljeno bolečino. Prišel je sem, da si odpočije in ozdravi. A vidi jasno, da se njegovo trpljenje šele začinja. Kako bo vse to končalo? Skoraj v omotici ga je zaskrbelo: »Če Čenčar umre — —«

Jernej se je preko ograde vrnil ravno takrat, ko je izpred Čenčarjeve hiše pognal hlapec skokoma, da privede čimprej notarja in zdravnika. Čenčarjeva gospodinja in veliki hlapec sta tako uredila, ker Škržata še ni bilo od nikoder. Čenčarju so izmili rano

ter jo prevezali. Preoblekli so ga ter še nezavestnega položili v zadnji sobi na posteljo.

Jernejevka je drezala v moža, da bi kaj dejal. »Kaj molčiš kot grob! Tja pojdi! Vsi so tam! Saj veš, mislijo, da se jih bo kaj prijelo.«

A Jernej še ni vedel o nesreči, ker se je vrnil domov po ovinku. Čepel je oprt z obema komolcema na kolena kot skesanec ter zrl v tla.

Jernejevko je ta molk pičil. »Daj no! — Ali pa pojdi izpod nog!« Postavila je poleg moža na klop lonec kadečega se krompirja, da se ohladi.

Ker je ni Jernej prav razumel, je zalučil: »Kaj se vendar takó ženeš!« Nato je vzdihnil. »Sem že bil tam; zvedel sem vse.«

Žena se je vsa radovedna postavila predenj: »Na, in — ?«

»Kaj — in!« — Tako je, kakor si pošepetavajo!«

»Ahá! Torej Klemen! Saj sem vedela!«

Takrat jo je Jernej pogledal: »Ti si vedela?« Vstal je. »Nisi mogla iztegniti jezika?« — Prokleta si prava mati in žena!« Hotel je iz kuhinje.

Jernejevka ga je osupla pridržala, ker je slutila, da se najbrž v mislih križata. »Govoriš kot z dekle. Še nikoli nisi takó! — Nazadnje, kaj mi mari Čenčar in Klemen in vsi skupaj! Čenčar bo menda kmalu dajal račun, a Klemen naj potlej kar tam nasproti poseda. Pri nas ga imamo že zadosti!«

»Ne,« se je obrnil Jernej, »ravno zdaj ne! Pri nas ostane! Čenčarja moramo vsi, da ne bo šel več njegov smrad čez Prelesnika, čezme in čez mojo hčer!« Stisnil je zobe, da so se lica udala.

Žena se je sklonila naprej, kakor bi iskala iz moža: »Kakó? Kaj je s hčerjo?«

»Tam onile naj ti pove!« Pokazal je v smeri Čenčarjeve hiše. »Izpred Prelesnika jo je vzel. Gozdarka mu je bila premalo, psu!«

Oprijela se je moža: »Kdo to pravi?«

»Ančka sama.«

Zdaj je šele razumela. »Ooo! Sramota! — Po vasi in čez hišo bo šlo.« Za glavo se je prijela. »In ti? Je nisi mogel, satanke?« Premislila se je sunkoma: »Čakaj! Jaz jo bom raztrgala!«

Mož se je umiril. »Zdaj je odveč! Klemenova je bila, je dejala, Prelesnikova bo samo po imenu.«

In kakor bi nenadoma prišlo v ženo, se je hipno potolažila. »No, Čenčar bo kmalu plačal; če se že ni iztegnil. Le naj ga iščejo; za táko življenje ni zdravnika. Le sodnik še!«

Pritekel je v vežo kot burja bos fant in klical Jerneja, naj gre k Čenčarjevim, ker ga kliče Škržat. In Klemena tudi kliče.

»Pojdi, pojdi brž!« ga je porinila žena iz kuhinje.

»Kaj mi hoče?« se je čudil mož, ki ni vedel.

»Najbrž za pričo pri testamentu, preden izdihne.«

»Kdo?«

»I, Čenčar! — Pa onega vzemi s seboj, ki ga je potegnil izpod koles. Góri je v izbi; ne vem, kaj dela.«

Žena se je v žejni radovednosti toliko umirila, da je pozabila na hčer. Jernej, ki je doumel, da je nekaj s Čenčarjem, je brez pozvedb odšel po stopnicah. Ko je odprl vrata v izbo, se je ustrašil. Pred posteljo je stala skleda, skoraj polna temne krvi. Na postelji pa je ležal iztegnjen Klemen. Ves je bil mrliški v obraz, le na ustnah je imel bolnordeče življenje.

Jernej je stopil k postelji. Stresel je Klemena, ki je silno trudno odprl oči. Polagoma mu je zlezla spet kri v obraz. Brez moči je jecljaje poprosil: »Vode!«

(Dalje prih.)

Prevedel: A. G.: Zmaj Jovan Jovanović

je bil rojen 24. novembra 1833 v Novem Sadu. Bil je zdravnik v Pančevu, Karlovcih, Kamenici, na Dunaju, v Beogradu in Zagrebu. Umrli je v Kamenici leta 1904. Nazval se je sam Zmaj po satiričnem listu »Zmaj«, ki ga je izdajal od l. 1864—1871. On je najplodovitejši in najpopularnejši srbski pesnik in zavzema eno od najodličnejših mest v srbski liriki. »Uvele rože« (Djulići uvesci) so njegove najlepše pesmi te vrste. To so, kakor pravi Jovan Skerlić, »intimne, neposredne, globoke iskrene pesmi, v katerih je pel ono, kar je v resnici občutil in doživel, svojo veliko ljubezen in rano smrt žene, kojo je ljubil. To so zdaj pristrčni vzkliki življenjske radosti, zdaj pridušeni vzdihni in pretrgano ječanje od boli pokošenega človeka in vse to s tolikim človečanstvom, s toliko toploto, da ni mogoče čitati jih brez razburjenja in ne deleč silnih občutkov pesnikovih.«

1.

Bolj ko v večnost čas gubi se,
kakor ptič v daljavi sivi,
bolj se moji dragi mrtvi
zdijo mi še vedno živi.

Vedno večja jih svetloba
z žarki rajskimi ozarja,
sence ni več na njih licih,
luč jim drug obraz ustvarja.

Bolj in bolj ko vanje gledam,
srkajoč njih svetlost vase,

vse bolj spajajo se duše
razdružene prejšnje čase.

In nenadoma oči mi
več ne morejo spoznati,
ktera-li je moja ljuba,
ktera-li je moja mati.

Iščem si očeta sliko,
ona je — a spremenjena
z mojih dragih drugov dušo
vsa je svetlo prepletjena.

Iščem lica svoje dece,
ki je rano v grobe pala:
združila so se — in skoznje
se smehlja mi sestra mala.

Kliknem: »Oče, mati, ljuba,
bratje, sestre, deca moja!«
In solzè se mi dušijo
ob svetlobi tega spoja.

Skozi grob le mogel priti
v vašo sredo bi ljubljeno.
Ali če ni tam ničesar?
O, vseeno bomo eno!

To je venec tožnih cvetov,
ki sem ga začel ti viti,
venec ta se je razširil,
vse vas mogel bi krasiti.

Ne bi mogel ga zavreči —
naj bo mojega trpljenja
spomenik in rosnotožna
sled še vašega življenja.

2.

Bolna je, a nas vse vara nada:
saj spet zdrava bo, saj je še mlada!
Naša nada, sanje naše, želje —
Vsi sedimo kraj njene postelje.
Mislimo, da vse bo, kot nekdam.
Ona pravi:

»O, povej mi kaj!«

Láse gladim v čelu ji, kipeče,
premišlujem, kaj naj srce reče.
Le najlepše bi ji rekel rad:
»Vidiš duša, blizu je pomlad!«
Ona vzdihne:

»Blizu je pomlad!«

Spet vzblišči nebó v modrini čisti,
v gori bodo spet zeleni listi,
spet bo solnce tople žarke lilo.
Z ust ji dahne:

»Solnce, solnce, milo!«

Slavčki bodo v logu oživali,
v pesmih hribi bodo vsi zveneli.

Ona šepne:

»Slavčki bodo peli!«

Pojdeva po fruškogorskem rajju,
in kot nekđaj v razcvetenem maju,
v srcu zopet jasno bo in gorko.

Ona, tiho:

»Jaz poneseu Zorko!«

Listje bova gledala in ptice,
brala bova jagode, cvetlice,
gledala v planine in raváni,
pojdeva potem še k samostani,
v hramu, ki nebes vanj zarja sije
spomniva Bogá se ...

»In Marije!«

V tisti senci, kjer sva lani bila,
bistri vir, kjer pravijo, da vila
koplje se še predno sine zora —
z vodo to ozdraviti se mora
vsak bolnik.

»Ozdraviti se mora!«

Ko se okrepečaš pri tem studenci,
pojdeva še dalje v hladni senci,
po vijugah tihih, belih stez,
kraj šepetajočih belih brez
vrh goré —

»Kjer se ves svet odpré!«

Tam boš gledala na vse strani!
Daljna polja, mesta in vasi,
levo Dunav, Bánat, Bačka mila,
Avala na desno se je skrila.
Bosne brda ... Dalje je morje.
Tod povsodi — Srbi še živé.

»Je-li — Srbi še živé ...«

To je rekla in vsa strepetala,
sklopila oči, mirnó zaspala.
Gledamo jo, kaj pač, reva sanja,
zmučena od tega potovanja.

Mi stojimo — mira ji čuvarji —
gledamo nje lica v svetli zarji,
v žar ta padajo ko zimski hlad,
vzdihni tožni naših praznih nad.

3.

Prav lepo mi opisuješ,
ono divno silno morje,
kadar sapa z mehko roko
v penah čelo mu izorje.

Kadar noč razgrne krila,
strepetajo zvezde milo,
in se tebi zdi, da modro
morje se je z nebom zlilo.

Kadar morje to zarjove
zadrhtijo daljni kraji —
ta strahota torej lahko
se umiri in zatáji!

Kdor ga gleda, ne bi rekel,
koliko v njem mrtvih sanj je.
Koliko brodóv vtopilo
se v globine je brezdaje.

Oh, pripoveduj še dolgo —
srce moje zdaj se širi,
torej morje, silno morje
lahko tudi se umiri.

Bog mogočni, daj še meni,
tako silo in milino,
daj še meni — moji duši,
takšno daj vsaj površino.

4.

Molil sem k Bogu goreče,
čul je Bog molitev verno,
zdi se mi da duša moja,
zdaj je kakor morje širno.

Legli vali in zaspali,
kakor v čudežni omami,
božja sapica gladi jim
čelo z mehкими rokami.

Žari, noč zdaj tiha, svetla
trepetaj, o zvezda mila!
Glejte morje — duša moja —
v eno z vami se je zlila.

V ogledalu duše moje,
gleda sebe mesečina,
kdo te vpraša, kdo ugane,
kaj vse skriva globočina.

Kdo te vpraša, kdo ugane,
koliko je sanj umrlo,
koliko brodóv je morje
želj in nad ti že požrlo.

Anatole France:

Pravična sodnika.

Videl sem, je dejal Jean Marteau, dva pravična sodnika. Bila sta naslikana. Prišel sem v Belgijo, da se izognem radovedni oblasti, ki je trdila, da sem v zaroti z anarhisti. Svojih sokrivcev nisem poznal in tudi moji sokrivci niso vedeli zame. Ali to ni bila nobena težava za oblast. Nič je ni spravljaló v zadrego. Nič je ni izmodrovalo in modrovala je brez prestanka. Njena manija se mi je zdela že strašna. Prišel sem v Belgijo in se ustavil v Antwerpnu, kjer sem dobil mesto vajenca v špecerijski trgovini. Neko nedeljo sem videl dva pravična sodnika na neki Mabusovi sliki v muzeju. Oba pripa-

data vrsti, ki se je že izgubila. Rekel bi, da sta to potujoča sodnika, ki potujeta s počasnim korakom njiju kljuset. Žandarji, oboroženi s sulicami in meči, ju spremljajo peš. Oba sodnika nosita dolge lase in brado in kakor kralji v starih flamandskih biblijah, bizarno in krasno lasuljo, ki je nekoliko podobna nočni čepici in diademu. Njiju oblačila iz brokata so okrašena s pisanim vezenjem. Stari mojster je znal podati njiju obrazima izraz dostojanstva, mirnosti in ljubeznivosti. Tudi njiju konja sta ljubezniva in mirna kakor onadva. In vendar nista ta dva sodnika ne istega značaja ne istih nazorov. To se vidi takoj. Prvi drži v roki papir in kaže s prstom na listino. Drugi, levo roko na sedelnem glaviču, drži desnico dvignjeno bolj dobrohotno kakor oblastno. Zdi se, da stiska med palcem in kazalcem neotipljiv prah. In ta kretnja njegove skrbne roke izraža modro in bistrourmno misel. Pravična sta oba, ali očitno se prvi oprijemlje črke, drugi pa duhá. Naslonjen na ograjo, ki ju loči od občinstva, sem čul njiju pogovor. Prvi sodnik je rekel:

»Jaz se držim tega, kar je pisano. Prva postava je bila zapisana na kamen, v znamenju da bo trajala, dokler bo trajal svet.«

Drugi sodnik je odvrnil:

»Vse pisane postave so že zastarele. Kajti roka pisarja je počasna in duh človeški je gibčen in njih usoda se spreminja.«

In ta dva dobra starčka sta nadaljevala svoj modri razgovor:

Prvi sodnik: »Postava je stanovitna.«

Drugi sodnik: »Nikjer in nikoli ni postava trdna.«

Prvi sodnik: »Od Boga izhaja in je nepremeljiva.«

Drugi sodnik: »Naraven proizvod družabnega življenja je odvisen od spreminjajočih se pogojev tega življenja.«

Prvi sodnik: »Volja Boga je, ki se nikoli ne menja.«

Drugi sodnik: »Volja ljudij je, ki se neprestano spreminja.«

Prvi sodnik: »Bila je pred človekom in je nad njim.«

Drugi sodnik: »Delo človeka je, slabotna kakor on, in kakor on potrebna izpopolnitve.«

Prvi sodnik: »Sodnik, odpri svojo knjigo in čitaj, kar je napisano. Kajti Bog je to narekoval njim, ki so vanj verovali: »Sic locutus est patribus nostris, Abraham et semini eius in saecula.«

Drugi sodnik: »Kar je zapisano od mrtvih, bo zapisano od živvečih, ker bi se sicer volja njih, ki jih ni več, vsilila njim, ki so še, ker bi sicer mrtvi bili živi in živi bili mrtvi.«

Prvi sodnik: »Postavam, ki so jih narekovali mrtvi, morajo živi biti poslušni. Živi in mrtvi so si pred Bogom sovrstniki. Mojzes in Cir, Cezar, Justinijan in Karl Veliki vladajo še vedno nad nami. Kajti pred Večnim smo njih sovrstniki.«

Drugi sodnik: »Živeči morajo imeti postave živečih. Zoroaster in Numa Pompilij nas ne morejo poučiti, kaj je dovoljeno in kaj je prepovedano, niti toliko, kolikor čevljar Svete Gudule.«

Prvi sodnik: »Prve postave nam je razodela neskončna modrost. Postava je tem boljša, čim bližje je temu viru.«

Drugi sodnik: »Ali ne vidite, da delajo vsak dan nove in da so ustave in zakoniki različni po času in po deželi?«

Prvi sodnik: »Nove postave izvirajo iz starih. One so nove veje istega drevesa, ki jih redi isti sok.«

Drugi sodnik: »Staro drevo postav izloča grenak sok. Iz dneva v dan ga podira sekira.«

Prvi sodnik: »Sodniku ni treba preiskovati ali so postave pravične, ker so nujno pravične. Treba mu jih je samo prav uporabljati.«

Drugi sodnik: »Naša dolžnost je preiskovati ali je zakon, ki ga uporabljamo, pravičen ali krivičen, kajti če smo ga spoznali za krivičnega, ga lahko na primeren način spremenimo, ko ga moramo uporabiti.«

Prvi sodnik: »Kritika zakonov ni združljiva s spoštovanjem, ki smo ga jim dolžni.«

Drugi sodnik: »Če ne vidimo njih strogosti, kako bi jih mogli ublažiti?«

Prvi sodnik: »Sodniki smo in ne postavodajalci in filozofi.«

Drugi sodnik: »Ljudje smo.«

Prvi sodnik: »Človek ne more soditi človeka. Sodnik, ki sodi, se osvobodi svoje človečnosti. Oboži se in ne občuti več ne radosti ne žalosti bolesti.«

Drugi sodnik: »Pravica, ki je ne delimo s sočutjem, je najkru-tejša vseh krivic.«

Prvi sodnik: »Pravica je popolna, če je dobesedna.«

Drugi sodnik: »Če ni duhovna, je pravica absurdna.«

Prvi sodnik: »Izvor zakonov je božji in posledice izvirajoče iz njih, tudi najmanjše, so božje. Če pa ni zakon ves od Boga, če je ves le človeško delo, ga je treba uporabljati kakor veli beseda. Kajti beseda je trdna in duh se spreminja.«

Drugi sodnik: »Zakon je ves le človeško delo in se je rodil bedast in krut v šibkih početkih človeškega umovanja. Če pa bi bil božjega izvora, bi se morali ravnati po duhu in ne po besedi, kajti beseda je mrtva in duh je živ.«

Tako govoreč sta pravična sodnika razjahala konje in se podala s svojim spremstvom na sodišče, kjer so ju čakali, da sprejmeta svoje plačilo. Njiju konja, privezana h kolu, v gosti senci, sta se pogovarjala med seboj. Konj prvega sodnika je pričel tako-le:

»Ko bodo konji vladarji sveta (in nekoč ga bodo vladali brezdvomno, kajti konj je očitno zadnji konec in poslednji cilj stvarstva), ko bodo konji vladarji sveta in bomo lahko ravnali po svoji prosti volji, bomo živeli pod zakoni, kakor ljudje, in si bomo privoščili zabavo, da bomo zapirali, obešali in trli s kolesom svoje tovariše. Tedaj bomo moralna bitja. To se bo poznalo po ječah in po vislicah, ki se bodo postavljale po naših mestih. Tedaj bodo tudi konji — zakonodajalci. Kaj meniš ti, Rjavec?«

Rjavec, katerega je jahal drugi sodnik, je odgovoril, da je po njegovih mislih konj kralj vsega stvarstva in da trdno veruje, da pride njegovo kraljestvo prej ali slej.

»Belec, ko bomo mi gradili mesta«, je pristavil, »bo treba, kakor ti praviš, ustanoviti mestno policijo. Želel bi, da bi bile tedaj postave konjske, hočem reči ugodne za konje in za konjski blagor.«

»Kako to misliš, Rjavec?« je vprašal Belec.

Tako mislim, kakor je prav. Zahtevam, da zagotové zakoni vsakomur njegovo merico ovsa in njegovo mesto v konjušnici, in da bo dovoljeno vsakomur, da ljubi po svoji volji, ko pride čas. Kajti vse pride na vrsto. Želim konečno, da bi bile konjske postave v skladu z naravo.«

»Upam«, je odvrnil Belec, »da bodo zakonodajalci plemenitejše mislili nego ti, Rjavec. Delali bodo postave navdihnjeni po nebeškem konju, ki je ustvaril vse konje. On je neskončno dober, ker je neskončno mogočen. Mogočnost in dobrota sta njegova pridevka. Določil je svojim stvorom, da prenašajo uzdo, da jih vlečejo za povodec, zbadajo z ostrogami in trpinčijo na smrt z udarci biča. Ti govoriš o ljubezni, tovariš: njegova volja je bila, da je med nami mnogo skopljenecv. On je tako ukazal. Postave bodo morale vzdržati ta častivredni red.«

»Ali pa si gotov, prijatelj«, je vprašal Rjavec, »da izvira vse to zlo od nebeškega konja, ki je nas ustvaril in ne samo od človeka, njegovega nizkega stvora?«

»Ljudje so služabniki in angelji nebeškega konja«, je odvrnil Belec. »Njegova volja se razodeva v vsem, kar se zgodi. Ona je dobra. Ker nam hoče slabo, pomeni da je zlo dobro. Potrebno je torej, da nam postava, če hoče biti dobra, stori slabo. In v kraljestvu konjev bomo preganjani in mučeni na vse načine z ukazi, povelji, naredbami in sodbami, da bomo vseč nebeškemu konju.«

»Rjavec«, je pristavil Belec, »zdi se, da imaš samo slamo v glavi, ker ne razumeš, da je prišel konj na svet zato, da trpi, da ravna proti svojemu smotru, če ne trpi in da se nebeški konj odvrta od srečnih konjev.«

Na Gorenjskem je lušno.

(Dalje.)

Ravno isti župnik se je mnogo trudil, da bi med svojimi župljani odpravil prazne vraže, pa se je starček moral dostikrat prepričati, kako globoko je v ljudstvu ukoreninjeno praznoverje. Nekega jutra je prišel k njemu kmet in ga za božjo voljo prosil, naj mu pomaga.

»Kaj pa se je zgodilo?« vpraša župnik.

»Oh, neki hudobnež, ali pa celo sam vrag mi je »naredil«, da na moji njivi noče rasti nobeno žito več. Prosim vas, usmilite se me in panajte vraga, ki tiči nekje v moji njivi!«

Župnik je že imel par pikrih na jeziku. Že je nameraval pošteno ošteti prosilca, toda zasmilil se mu je ubogi kmetič. In ker je bil tisto jutro ravno dobro razpoložen, je rekel prijazno:

»Dobro! Ga bom panal, no! A kaj takega ne morem napraviti tu. Iti moram na tvojo njivo, da vse natanko pregledam, kje tiči vrag. Pojdiva!«

In šla sta na njivo. Župnik je uvidel na prvi hip, da kmetič njivo popolnoma zanemarja. Kot pest debelo kamenje se je kotalilo po razorih, pognojil pa ni morda že več let. Kako naj potem na tako opustošenem svetu kaj raste in obrodi! Nemogoče!

»Že imam vraga«, je rekel oveseljenemu kmetu. »Sedaj ga bom pa takoj poskusil panati.«

In župnik je začel delati z roko po zraku velike križe in rekel s svečanim glasom trikrat:

»Gnoj na njivo, kamenje z njive!«

»No, jaz sem opravil svoje in zdaj, Luka, napravi svoje tudi ti«, je dejal smehljaje župnik in odšel domov.

Kmet Luka se je najprej začudil, a končno se mu je zasvetilo. Odslej je ravnal po župnikovem nasvetu. Pobral je kamenje z njive in jo začel gnojiti. V nekaj letih je njivo tako izboljšal, da mu je rastlo še lepše žito nego drugim.

Na kopici. Ni ga menda na celi Gorenjski veselejšega opravila, kakor je spravljanje prosa. Kdor ni zrastel na kmetih, nima pojma o tem. S prosom se dela vse drugače kakor z drugim žitom. Pšenica, ajda, ječmen se spravi takoj, ko je požet, v kozolec, da se suši dotlej, ko je goden za cepce. A ne tako s prosom. Proso mora biti takoj prvi dan pod streho. In če kmet nima dovolj družine, da bi se do večera vse poželo, pridejo na pomoč tudi sosedne ženske, kar jim potem kmet seveda ob svojem času vrne. Požeto proso se vozi sproti domov.

Ej, s kakšno častjo vzame potem doma z voza hlapec prvi snop ter ga postavi v popolnoma izpraznjeni skedenj (pod). Zatem začno drugi, ponajveč otroci, segati po ostalih snopih ter jih nositi hlapcu, ki jih postavlja trdo in pokoncu okrog prvega snopa. To traja tako dolgo, dokler ni vse proso v skednju. Kako lepo je videti zlatorumeno proso v mogočnem, večkrat ves skedenj obsegajočem krogu!

To je torej prosena kopica. Nato prižene gospodar na kopico par konj ter jih goni po celi dve uri vedno naokoli, da težka konjska kopita odločijo in izluščijo slednje zrne iz latovja. Ko se bliža večer, hiti družina opravljat živino, ker ve, da bo nocoj nekoliko prej večerja.

Kadar je kje kopica, ve za to vsa vas in zvečer pridejo sosedni fantje in dekleta na pomoč. Gospodar in gospodinja se dela v skednju po večerji navadno ne udeležita, ker vesta, da bo drugih itak voč kot dovolj. In res, ko se bliža družina s svetilkami proti skednju, jo že pozdravlja glasen vrišč mladih ljudi, ki so se med tem zbrali v skednju. A tudi pozneje še vedno dohajajo novi prišleci.

Nato zavriskajo fantje vsi vprek, da se razlega daleč po vasi. S tem je dano znamenje, da je kopica otvorjena.

Sedaj se dekleta postavijo kroginkrog kopice ter prično privzdigovati in raztresati slamo, katero potem podajajo fantom. Fantje delajo iz te slame nekake snope, ki jim pravijo »berači« (menda zato, ker so oropani vsega zrnja). Berače mečejo na voz, ki je zapeljan prav tik skednja.

Mladenič, ki ima n. pr. kako nagnjenje do katere izmed navzočih deklet, se vstopi tako, da veže samo iz njenih rok. To navzoči hitro opazijo in drugi dan se že pritajeno šepče po vasi: »Berače ji je vezal, med tema dvema se bo nekaj spletlo.«

Raztresanje in vezanje slame traja tri do štiri ure, a vendar se zdi vsem ta čas prekratek. Kje je pač mladini bolj po godu kakor ravno na kopici, kjer prepeva, se raduje in šali, kolikor ji je ljubo in drago.

Ko je vsa slama spravljena s skednja, porinejo in pometejo zrnje s plevami vred v kot, kjer počaka drugega dne, da se izveje.

In ko je tudi to delo opravljeno, se prikaže iz veže gospodinja z ogromno skledo dobro zabeljene mlečne kaše. »Kopičarji« vzamejo skledo in žlice ter gredo na vrt, kjer postavijo skledo na tla in posedejo krog nje. Gospodinja je med tem že zopet pri njih in jim strese iz predpasnika domače sadje. Gospodar pa postavi med nje liter žganja, katerega je zmešal z medom. Nato se prične krepčanje.

Gostitev je kmalu v kraju. Seveda bi bil že čas, da bi šli počivat. Toda ravno sedaj se razvije veselje šele do vrhunca. Ni čudol

Vaški godec, ki od daleč opazuje in nestrpno čaka, da bi bila gostitev končana, stopi kakor bi zrastel iz tal v skedenj ter začne gosti same poskočnice. Fantje in dekleta zbeže zopet v skedenj, se urno sprimejo ter plešejo in rajajo do dve, tri ure, včasih pa celo do belega dne.

Kadar koljemo. Važen dogodek je, kadar pride v hišo klavec. To je res nekak domač praznik, četudi je ta dan v hiši več dela nego navadno. Gospodar je sedaj rešen skrbi, da bi mu kaka bolezen ne pobrala debelega pujsa, kar se žal večkrat zgodi. Gospodinja je zadovoljna, ker se ji odslej ne bo več treba baviti s prašičjo pičo, ki daje mnogo opravila. In otroci, no, otroci se vesele okusnih klobasic; kdo bi tudi zameril kaj takega mladim želončkom!

Klavec pride navadno zjutraj in tedaj pridejo tudi najbližji sosedge, da pomagajo zvezati prašiča in pripraviti to in ono. Potem počakajo dotlej, da polože prašičevo mast na tehtnico. To je namreč najbolj važno. Meso, koža in druge pritikline ne pridejo toliko v poštev. Glavno je mast. Čim več je masti, tem bolj je vesel gospodar. Zlasti pa je nato ponosna gospodinja, kajti zasluga, da je prešič lepo rejen, je pravzaprav njena, ker za prešičjo rejo skrbi pred vsem gospodinja. Na prašičerejo polagajo naši ljudje mnogo. Zato se živo zanimajo in ugibajo že vnaprej, kdo v vasi bo imel letos najdebelejše prašiče.

Večino mesa, zlasti gnati in plečeta klavec primerno razseka, nasoli in vloži v velik, za to pripravljen škaf. Meso ostane v škaflu nekaj tednov, da se dobro izsoli, potem pa se izobesi v dimnik. Nekaj mesa pa porabi za mesene, takozvane »kranjske klobase«, ki se istotako spravijo v dimnik. Glavo in parklje razseka na primerne dele, katere potem gospodinja kuha za kosilo razen petkov vsak dan, dokler ne poide. K temu pridevlje razrezan krompir, repo, kolerado in korenje. To zelo priljubljeno jed imenujemo »šaro«.

Prašičjo kožo gospodar proda, ali pa jo da ustrojiti in preskrbi s tem sebi in družini obutev.

Nad vse imenitne pa so krvave klobase ali jetrnice, katerih naredi klavec kar po par škafov. Brez teh si pravega klanja niti misliti ni. Te vrste klobase sestojе iz sesekljanega prašičjega droba, krvi, kuhanega pšena ali riža. Ko so gotove, jih najprej polože v velik kotel, kjer se prekuhajo ali obarijo. Nato jih pobero ven in jih polože eno tik druge na hladen prostor, da se shlade. Potem so šele dobre za na raženj. Juha, v kateri so se obarjale klobase, je zelo mastna in ponjo pridejo revnejši vaščani, da si na nji kuhajo kašo, imenovano »godlo«.

Ko je klavec opravil svoje delo, so že tudi jeternice pečene in gospodinja jih postavi poln ražen na mizo. Sedaj pride skupaj vsa

družina in začne se pokušnja. K tej pokušnji so povabljeni tudi oni sosedje, ki so zjutraj prišli klavcu na pomoč.

Isti večer se tudi razdele koline, ki sestojе iz koščka mesa, par jeternic in ene mesene klobase. Koline dobi učitelj in če je v vasi pošta, jih je navadno deležen tudi poštar. Tudi nekateri sosedje dobe koline, katere pa ob svojem času vrnejo.

V vaseh nad Kranjem, tako n. pr. v Naklu, Strahinji, Besnici itd., imajo na ta dan posebno originalno navado. Imenujejo jo bobljanje. (Odkod so vzeli to besedo, res ne vem.) Tu namreč napravijo kakih trideset jeternic za vaške reveže, katerih pa ne razdele kar tako enostavno, nego si morajo reveži klobasice pribobljati. To se godi na sledeči način:

Ubožec, ki si poželi klobaso, gre v mraku, oborožen s palico, pod okno dotične hiše, kjer koljejo. Tam poklekne ali pa se skloni tako globoko, da ga skozi okno ne morejo videti. Nato potrka s palico na okno. Gospodinja, ki je na to že pripravljena, odpre okno in pomoli na palico ali pa na dolgi kuhalnici natakknjeno klobaso skozi okno. Dotični, ki čaka sklonjen pod oknom, vzdigne zdaj svojo palico kvišku in gospodinja mu natakne na palico pripravljeno klobasico. Vse to izvrši, ne da bi drug drugega kaj videla. Ko odide prvi, že potrka drugi in to se godi potem ves večer.

Zgodi se večkrat, da se tudi kak imovitejši meščan posluži bobljanja. Seveda le za šalo. A darovalci klobas so tudi na to pripravljeni in gre večkrat eden, še raje pa kar dva izmed družine skrivoma pokukat izza oglov, kdo trka na okno. In če zapazita, da prosilec ni revež, nego samo šaljivec, jo ubereta za njim. Če jima srečno odnese pete, je prav, če ga pa ujameta, se vrneta z njim nazaj in ga tirata v hišo, kjer mora med splošnim smehom plačati za liter vina.

Šmarna gora. Gorenjskemu ljstvu je Šmarna gora tako prirasla k srcu, da bi moj opis nikakor ne bil celoten, ako ne bi omenila te sloveče božje poti.

Šmarna gora, oddaljena 8 km od Ljubljane, stoji nekako v sredi med Ljubljano, Kranjem in Kamnikom. Je popolnoma sama zase, kakor bi vzrastla iz tal. Visoka je 671 metrov. V višini, ki je že nad sredino hriba, se deli v dva vrha. Na vzhodnem vrhu stoji prekrasna romarska cerkev roženvenske Matere Božje, ograjena z mogočnim utrdbenim, tu in tam preluknjanim obzidjem, ki ti jasno priča, da so tu imeli nekdanji naši pradedje zatočišče pred krvooločnim Turčinom.

Nasprotni vrh, ki je deloma skalnat, deloma pa obrasel z gozdnim drevjem, se imenuje »Grmada«. Tudi to ime je iz turških časov. Kadar so namreč domačini zaznali, da se bliža turška ne-

varnost, so na tem vrhu zažgali grmado, ki je opozarjala široo okolico, naj se pripravi, ker se bliža Turek.

Šmarna gora ima lepo lego ter ti nudi z vrha krasen razgled na vse vetrove. Gledaš Ljubljano, Krim, Škofjo Loko, Kranj, Kamnik, razne gore in planine, da, o jasnem dnevu zagledaš celo vrhove očaka Triglava. Zato je Šmarna gora tudi turistom zelo priljubljena.

Naš priprosti človek sicer zelo ljubi naravne lepote, toda, da se mu je Šmarna gora priljubila tako silno, so mnogo vzrok »šmarnogorska poročila iz turških časov«, katera je čul od svojih dedov. Ta poročila vsebujejo mnogo resničnih, mnogo pa seveda namišljenih zgodbic. Da bi n. pr. človek, ki je že odrasel, še ne posetil Šmarne gore, to smatra gorenjski očanec za smrtni greh in je prepričan, da duša onega človeka, ki je v življenju vsled brezbriznosti opustil božjo pot na Šmarno goro, ne bo preje videla nebes, dokler ne bo romala na Šmarno goro. To mnenje je staro in zelo razširjeno. O tem je vedel že naš veliki pesnik Prešeren. Čujmo, kako poje:

»Vi, ki hodite na sveto
Šmarno goro, blagor vam,
častit Mater v nebo vzeto.

A gorje odlašavcam,
ki tak svojo dušo črt'jo,
da it' opuste pred smrtjo
roženkranc in litanije
molit, hvalo pet Marije.

Ta kdor Kranjcev gre iz sveta,
dokler ni še tukaj bil,
v hiši večnega Očeta
se ne bo prej veselil,

dokler ne dočaka dneva,
da tu gori pride reva
roženkranc in litanije
molit, hvalo pet Marije.

Tega ki na goro hodi,
bo Marija varvala,
da ne bo peklenški zlodij
v smrtni uri motil ga.

On bo šel v nebesa srečno,
gori z angelci bo večno
roženkranc in litanije
molil, hvalo pel Marije!«

Procesije na Šmarno goro ljudstvo še sedaj zelo rado prireja, zlasti za odvrnjenje kake nesreče, tako n. pr. o suši, za časa kake kužne bolezni itd. Posebno mnogo procesij iz vse okolice je pa romalo na Šmarno goro l. 1895 za odvrnjenje potresa.

K našemu kulturno - prosvetnemu programu.

(Po referatu na obnem zboru »Zveze društev kmetijskih fantov in deklet«.)

Ko iščemo pota, ki vodijo tje, kamor hočemo, pogledjmo okrog sebe, kje smo, da precenimo, s kakim zaletom naj gremo na svojo novo pot, da nam takoj ob početku ne spodrsne. Pogovorimo se o svojem kulturno-prosvetnem programu.

Mi smo kmečka, vaška mladina. Nepregledni rodovi naših prednikov so obdelovali to našo zemljo iz iste življenske nujnosti, pridobiti iz nje hrano in sredstev za svoje preživljanje, z isto ljubeznijo, saj je bila ta zemlja priča vsega njihovega življenja od zibelke do gostoljubnega groba, priča radosti solnčnih, rodovitnih dni, deležnica njihove muke, solza in znoja.

Od našega prednika, ki je z lokom in obrušeni kamnom po nerazmejenih pragozdih in planjavah sejal smrt, da ohrani sebi življenje, ki je štel na prste in vrezaval na palice, kolikokrat je zašlo solnce nad njegovo glavo, ki je domoval pod košatim deblom ali v z listjem postlani pečini, — od našega prednika na najnižji stopnji kulture in prosvete preko rodov, ki so že s svojo roko obdelovali zemljo, udomačili in oplemenjevali ovco, govedo, konja, velbloda, perutnino, ki so si gradili kočje za domove, svetišča za češčenje svojih bogov, ki so začeli strožje ločiti, kaj je moje in kaj je tvoje, ki so razdelili časovje na letne čase, dneve in ure, ki so začeli dajati izraza svojim čustvom v popevkah, v modrih izrekih in pregovorih, preko dobe, ko se je iz prvotno enotnih kmetijskih rodov izoblikovalo več stanov, ko sta se ločila vas in mesto, ko je večja obljudenost ter spoznavanje novih potreb in želja po njih zadovoljitvi ustvarila več vrst dela, ko so se iz kmetijskega ljudstva izločevale plasti rokodelcev, obrtnikov, vladajočih skupin in njih upravnikov, uradnikov, do umetnosti, izražene v besedi, s čopičem, dletom ali glasbo, do dobe parnega stroja, železnice, elektrike, brzjava, telefona, avtomobila in zrakoplova, je nepretrgana pot novih pojavov, probujenja novih potreb in vrednot v človeku. Temeljno, stalno in večno načelo pa je zakon, da rodi zemlja, kar je človeštvu neobhodno za najglavnejšo njegovo potrebo, za prehrano ter da rodi zemlja nam primerno hrano le, če jo blagoslovimo s svojim znojem in trudom. Stalnost zemlje in potreba dela sta dve nerazdružljivi resnici, katerih prvi svečenik je vsak izmed vas, ki orje in seje, ki obdeluje zemljo, da rodi in da žanjejo z vami vred tudi oni, ki so v drugih poklicih le nekaki vaši ministranti.

Kje pa je danes naš kmet, naš vaščan v kulturnem in prosvetnem oziru? Kulturna celica mu je njegova družina, njegov dom. Ta svoj dom si je opremil svoji gospodarski moči primerno tako, da ima ognjišče, peč, štedilnik, kjer mu njegova žena, mati, gospodinja, pripravlja hrano za družino. Kadar mu ni za mizo pokošena trata, obrnjen plug ali žitno strnišče, povžije svojo hrano vsa družina skupaj pri mizi v »hiši« iz ene sklede. Na odpočitek se vleže v posteljo, omehčano s slamo, pregrnjeno z rjuho in odejo. Če je družina preštevila in stanovanjski prostori premajhni, nudi zlasti moškemu naraščaju svoje gostoljubje senik poleti, pozimi pa hlev, ki je običajno zatočišče pastirja, hlapca in onemoglega poljskega delavca, ki zamenja motiko in bič s popotno palico in beraško torbo. Premožnejša nevesta pripelje v hišo že žimnico in umivalnik, podjetnejši ženin-gospodar hoče dati poguma izvoljeni nevesti in ji napelje v kuhinjo, hleve in svinjake vodo ali ji postavi vsaj vodnjak tik ob hiši.

Mlajši rod, zlasti dekle in fant, ko se zavesta, da nosi ona krilo, on pa hlače, se umijeta in počeseta vsako jutro, dekle postoji včasih celo malo preveč pred ogledalom. Tudi za otroke se ne misli več, da se bolje redijo, če so bolj umazani. Kdor nima nobenih obzirov več do svojega spola in mladina, ki ji učitelj ne pogleda več vsak dan v ušesa, se umiva vsaj vsako nedeljo, predno se obleče v praznično obleko. Med tednom pa je njena vez z zemljo potrjena še po plasti prahu in znoja, ki se je drži.

Trsko in leščerbo je izpodrinila petrolejka, njo podi pred seboj električna; cepec pri mlatvi se je umaknil mlatilnici na vitelj, bencin ali elektromotor.

Če zbolí na kmetih otrok in mu ne pomagajo rože in kajenje, se ga brez preveč solza odnese na pokopališče. Čim preje, tem bolje, da se revček preveč ne »martra«. Če se odrasli ponesreči pri delu, se v bližini mesta morda še pokliče zdravnika, če ne, že kdo izravna in obveže. K bolniku se ponavadi kliče duhovnika s tolažili za umirajoče in zdravnika istočasno. Za porodnico zakriči kokoš na tnali in ve se, da nekaj dni »leži«, če je kdo pri hiši, da opravi njeno delo. Drugače se pa postopa z njo, zlasti od strani moških, kakor da je sramota roditi in še njih sram, da so se spečali.

To stanje, kako naš vaščan živi v družini, kako se hrani, oblači, kako postopa v boleznih in kako skrbi za onemogle, kako uporablja v svojem gospodarstvu izkustva drugih in ugotovitve kmetijske vede, imenujemo njegovo kulturno stanje. Čim slabše in bolj nazadnjaško živi, na tem nižji kulturni stopnji pravimo, da je. Toliko vobče o sedanjem stanju kulture naše vasi.

In naša prosveta? Kaj radi se trkamo na prsa, da smo vsaj v naši državi najbolj prosvitljen narod, kar je tudi brez dvoma resnično, če vzamemo za temelj prosvitljenosti, da se zna pisati in čitati. Naša vas je res v ogromni večini pismena. Zame pa je pismenost šele nekak ključ do prosvete, prosvetno sredstvo, ki vsakemu posamezniku omogoča, da svoj razum in svoje spoznanje preko kroga, v katerem si je sam na jasnem o stvareh, o razmerju ljudi med seboj in o dogodkih, ki se odigravajo okrog njega, preko tega, kar je sam potom izkustev ugotovil, razširi na izkustva, mišljenje in prepričanje in znanje drugih ljudi, ki se mu nudi potom tiska, knjig in časopisov, ter da se mu tako omogoči obširnejše spoznanje, pravilnejše presojanje lastnega doživljanja, odnošajev do družine, občine, države, do skupin z istimi gospodarskimi koristmi, do skupin istega svetovnega in verskega naziranja, do političnih skupin, skratka, da spoznava temelje družabnega življenja, da presoja o pravilnosti ali nepravilnosti lastnih in tujih dejanj, da loči resnico od laži, pravico od krivice, bistvo stvari od njih videza.

Kultura in prosveta obsegata skratka vse, v čemer se človek v materijelnem in duhovnem oziru oddaljuje od živalskega, grobega, nerazumskega in brezdušnega.

Po naši kulturni in prosvetni stopnji se prav gotovo zelo razlikujemo od naših prednikov. Vendar smo z ozirom na našo prirojeno nam težnjo, stremeti po izpopolnitvi, dalje z ozirom na kulturno-prosvetno stopnjo kmeta in podeželskega ljudstva vobče pri drugih narodih in z ozirom na pičlo lastništvo našega vaščana na obči človeški kulturi in prosveti, s svojo kulturno-prosvetno stopnjo nezadovoljni in hočemo naprej.

Ni pa za vsake oči isto lepo in za vsak želodec isto dobro, zato tudi mi ne bomo zajemali kar od kraja. Nas žeja po kulturi človeka, ki je v stalnem stiku z obnavljajočo se, a večno in nespremenljivo zemljo in naravo, po prosvitljenosti, ki nas ne uči verovati praznovanja, ki nas ne uči ubijati in rušiti, po kulturi in prosveti, ki vodi preko pravično razdeljenih dobrin in dela do pravičnosti in bratstva.

(Dalje prih.)

I. T.: Dekleta in fantje — na plan!

V današnji dobi je za vsakega državljana življenska potreba, vedeti: kaj je država, kaj državna uprava, v kakšni medsebojni zvezi sta vlada in narod, kaj so pravice in dolžnosti državljanov in kaj pomenijo v državi tako zvane »politične stranke«.

Važnost pravilnega pojmovanja teh stvari je neprecenljiva tako za poedinca kakor za narod. Jasni vpogledi v gospodarsko stanje občine, okraja (sreza), dežele (oblasti), države in mednarodnega gospodarsko političnega položaja omogočujejo vsakemu posamezniku samostojno presojati politično-gospodarska vprašanja. Pri državljanih, ki imajo vpogled v gospodarsko-politične razmere, ne morejo uspeti razni demagogi, politični enodnevniki in agitatorji s populčno-vlačugarskim načinom govora.

V svrhu gospodarsko-politične izobrazbe in s tem vzporedno v doseg svojih lastnih interesov se ustanavljajo v vseh naprednih državah politične ljudske šole. Tudi razne gospodarske, strokovne, stanovske in splošno-gospodarsko-politične organizacije imajo namen, vzgojiti svoje člane za politično zrele državljane. Žalibog se godi to v veliki meri enostransko in pristransko, pa ne morejo ti ljudje vsled tega stvarno in nepristransko presojati obstoječega položaja. Na ta način se vzgojijo samo takozvani politični in verski »zagrizenci«. Vendar imajo vse te organizacije, kakršnekoli že so, za svoje člane velik pomen. Delavstvo je na primer samo z dobro organizacijo in svestno si svoje moči doseglo na gospodarsko-političnem polju vse ono, s čemur razpolaga danes v poedinih državah. Ni potrebno govoriti o izbornih organizacijah industrijcev, trgovcev, velekapitalistov itd.

Kmetsko ljudstvo se je začelo najzadnje organizirati. Zato se baš njemu danes najslabše godi. V onih državah, kjer so se kmetje dobro organizirali in kjer vse kmetsko ljudstvo pripada v polni harmoniji samo eni kmetski stranki, tam so kmetje mnogo dosegli (n. pr. Češka).

Pri nas imamo lep primer, kako se kmet ne sme organizirati. Mesto da so vsi kmetje v samo eni stanovsko politični stranki, so naši kmetje organizirani v treh, štirih in še več strankah. S pomočjo teh strank si potem kmetje medsebojno nasprotujejo in sami uničujejo svoje lastne interese! In potem se še čudimo, da gremo dan na dan vedno bolj rakovo pot!

Na mladih stoji svet in naša bodočnost! Mi si moramo utreti pravo gospodarsko-politično pot. Iz naše drage Slovenije moramo ustvariti drugo Švico. Pogoji so dani, potrebna je samo še odločna

zavest in skupno gospodarsko delo vsega slovenskega naroda. Kajti dolžnost vsakega malega naroda je, da delajo vsi njegovi sinovi skupno in složno za njegov napredek in procvit. Pri velikih narodih ni potrebno v celoti toliko delati in v skladu živeti kakor pri malih, ker je število poedincev, ki delajo, sorazmerno veliko. Zato ne smemo slepo posnemati v politično-strankarskem delu velikih narodov, ker se naš položaj ne more primerjati z njihovim.

Vsi Slovenci se moramo združiti v zavednem, skupnem delu. To je pri nas tem bolj mogoče, ker imamo skoro vsi Slovenci enake socialne razmere. Večjih socialnih razlik skoro ne poznamo. Vsi imamo skupen interes: urediti si hočemo Slovenijo tako, da bomo v njej živeli življenje, dostojno kulturnega človeka v 20. stoletju.

Toda ne samo to. Pomisliti moramo tudi na to, da bo ta preurejena Slovenija povsod, kjer misli in čuti le eden Slovenec slovensko. Vse one po svetu razkropljene Slovence moramo združiti z nami vred v eno živo celoto. In Slovencev je polovica izven svoje domovine. Dolžnost naših fantov in deklet je, da preuredijo Slovenijo v en sam velik vrt tako, da bodo vsi ostali Slovenci izven Slovenije s ponosom gledali na svojo rodno grudo.

Naše mlačno in strankarsko življenje po deželi mora prenehati. Naše ravnice, gorice in planine naj zadobijo znak ustvarjajočega skupnega gospodarskega dela, ki nam pri vsakem koraku primanjkuje. Vsaka vas naj osnuje zadruga, društvene domove, kulturno-zgodovinske spomenike itd. Zavlada naj čistoča, red in delavnost, tako da bo tujec, ki bo stopil na našo zemljo, dobil vtis napredne, gospodarsko in kulturno visokostoječe pokrajine.

Samo na ta način si bomo zopet pridobili ugled pri naših bratih Hrvatih, Srbih, Bolgarih, Čehih, Poljakih in Rusih, ki je zadnje čase vsled preponižnega, nedelavnega, meglene in hlapčevskega političnega nastopa »vodilnih« slovenskih politikov že skoro izginil. Samo z ustvarjajočim delom si lahko pridobimo enakopravno mesto v skupni vrsti slovanskih bratov.

Vse to je odvisno od naših fantov in deklet. Zato je sveta dolžnost, da se že enkrat začne s skupnim, energičnim delom na kulturnem in gospodarskem polju. Kdor od starejših noče, nič zato! Skrbeti moramo samo, da se v nas mlajših ne porodi ona nizkotna, strankarsko-zagrizena politična borba, ki vzame človeku vsako sposobnost pravilnega presojanja.

Vsak pravi slovenski kmetski fant in vsako brhko slovensko kmetsko dekle je organizirano v društvu kmetov in deklet.

Dekleta in fantje — z jasnim programom za naše in vslovensko dobro — na plan!

»Gruda« ni list za politiko in se posebno ne peča s strankarsko-političnimi vprašanji. O volitvah pa vendarle hoče povedati svoje mnenje. In to more storiti tudi kot nepolitičen list. Sicer izgleda, da imajo pri volitvah besedo le politične stranke, vkljub temu se more o volitvah govoriti prav nestranksko.

Pred nami so volitve v »narodno skupščino« ali v državni zbor, kakor so to imenovali v rajni Avstriji. Ta naš državni zbor, oziroma »narodna skupščina« ima nalogo, da izdeluje zakone, ki naj veljajo za celo našo državo. Kateri zakoni so to? Vseh ni mogoče naštet, toda za primer se lahko navede davčni zakon, torej zakon o tem, kakšne davke imamo, kdo jih plačuje, kako se predpisujejo. koliko mora poedini državljan na leto plačati državi ali vojaški zakon, ki določa, kdo mora služiti vojake in koliko časa; ali zakon o šolah, ki določa, kdo mora obiskovati šolo, kako dolgo traja pouk, koliko se plača za šolanje, kdo gradi šole itd., ali zakon o cestah, ki določa, kako se ceste gradijo in kako vzdržujejo ter kdo je dolžan skrbeti za denar, ki je za gradnjo in vzdrževanje cest potreben; ali zakon o lovu, ki naj točno določi, kdo je lastnik lova in kdo ima pravico loviti; ali zakon o kralju, ministrstvih in uradnikih, kjer se določajo njihove pravice, plače in dolžnosti; ali zakon o pogodbah s sosednimi državami, od katerih je često odvisno, ali bomo imeli vojno ali ne. In tako dalje. Še tisoč zakonov bi se dalo navesti; toda že navedeni primeri dokazujejo, da ima »narodna skupščina«, ker sme izdelovati zakone, velikanske pravice. Ona pravzaprav določa državljanom vse pravice in vse dolžnosti in s tem je ona tudi gospodar državljanov! Vsaj za toliko časa je ona naš gospodar, dokler ne izvolimo nove, ako morebiti enkrat nismo zadovoljni z delom kake narodne skupščine.

Iz pravkar rečenega sledi, da more narodna skupščina biti za nas dobra in koristna le tedaj, če smo izvolili v skupščino dobre poslance. Le dobri poslanci nam morejo dati dobre zakone. Zato je sedaj glavno vprašanje v tem, kako moremo priti do dobrih poslancev. Kdo ima sposobnosti za dobrega poslanca? Kje naj iščemo najprimernejšega kandidata?

Ker poslanci izdelujejo v narodni skupščini važne zakone, od katerih je odvisno takorekoč vse naše življenje, vsa naša usoda, moramo od poslancev najprej zahtevati, da točno poznajo potrebe ljudstva, potrebe državljanov. Ko se razpravlja o davčnem, šolskem, vojaškem, cestnem in drugih zakonih, mora narodni poslanec dobro

vedeti, kakšne določbe teh zakonov bi utegnile za ljudstvo biti dobre, koristne in katere določbe bi bile škodljive. Poslanec mora zato poznati želje in potrebe ljudstva, drugače ne more pravilno soditi pri takih napravah. So ljudje, ki trdijo, da morejo vse te stvari pravilno presoditi le visoko študirani možje. S tem se ne strinjam. Mnogo je visoko študiranih, ki niti najmanjšega pojma nimajo o tem, kaj na primer utegne biti v davčnem ali lovskem zakonu za kmeta škodljivega. Na drugi strani se najde polno ljudi, ki so izvršili le ljudsko šolo, a odlično vedo presoditi, kaj je v davčnem, lovskem in v drugih zakonih za kmetskega človeka dobrega in kaj škodljivega. Sposobnost, pravilno spoznati potrebe ljudstva, ni odvisna od obiskovanja visokih šol. Tu je pred vsem potrebno plemenito srce, prirodni razum in dar govora, da tudi jasno poveš ono, kar smatraš za svoje volilce za koristno.

Mirno priznajmo, da je v našem ljudstvu tudi med nešolanimi ljudmi polno takšnih, ki imajo vse sposobnosti za dobrega poslanca. In vendar vkljub temu tožimo, da je narodna skupščina slaba, to se pravi, da poslanci niso dobri. Kako je to mogoče? Odgovor je zelo enostaven in tiči jedro uganke v tem, ker se v naši državi določanje poslanskih kandidatov ne vrši pravilno. Življenjska izkušnja nas namreč uči, da so plemeniti in zares sposobni delavci za javni blagor skoraj vedno tudi skromni. Posebno opažamo, da se taki plemeniti in zares sposobni možje nikdar sami ne vsiljujejo ljudem za poslanske kandidate. A kaj vidimo v naši državi pri vsakih volitvah, posebno pa še pri sedanjih? Vidimo skoraj povsod le boj onih, ki se sami ljudstvu vsiljujejo za kandidate. To je velika napaka. Večkrat ljudstvo zmaga pri postavljanju kandidatov in določi zares plemenitega in sposobnega kandidata. Pa se najdejo užaljeni možje, ki se drznejo celo proti volji ljudstva vsiljevati se istemu ljudstvu za kandidata. Sedanji volilni boj ima v naši državi polno takih žalostnih slučajev.

Na tej bolezni trpe vse naše politične stranke, ena bolj, druga manje. Povsod se najdejo špekulanti, ki jim je blagor ljudstva deveta briga, nego mislijo le na to, kako bi postali poslanci. Mislijo pa na poslanstvo radi tega, da se preskrbijo za življenje. Taki ljudje, ki smatrajo poslanstvo le za vir dohodkov, nikdar ne morejo biti dobri poslanci. Zato se mora ljudstvo ogibati vseh onih kandidatov, ki so proti volji ljudstva, s pomočjo zahrbtnosti in intrigantstva postali kandidati. — Dober kandidat je le oni, ki se ni sam vsiljeval, a je s svojim delom za narod že dokazal vse sposobnosti in ga je vsled tega ljudstvo samo zahtevalo za poslanca. Taki naj živijo, špekulanti pa proč!

Kajti špekulanti, sebičneži v politiki, niso nevarni le za svoje stranke, nego tudi za državo. Kakor radi denarja, radi osebne koristi izdajo in zatajijo svojo stranko, ravno tako so v stanu, da v usodnem trenutku za denar, za osebno korist prodajo tudi domovino, državo. Špekulanti v politiki so največja nevarnost za domovino, za državo, zato jih preganjajmo in uničujmo, kjerkoli se pojavijo. Preganjajmo izdajalce, politične špekulante, preganjajmo pa tudi one, ki izdajalce za izdajalsko delo navadno mastno plačujejo!

Kraševac:

En odgovor na mnogo vprašanj.

V naši državi se vrstijo volitve kakor dnevi v tednu. Še ne minejo ene, že so razpisane druge: danes deželne, jutri občinske, pa zopet državne... in tako gre leto za letom naprej. Ni torej noben čudež, če se zdi našim ljudem vse skupaj že nespametno, to pa tembolj, ker se z večnimi volitvami stanje našega kmeta-trpina prav nič ne zboljšuje, temveč baš nasprotno, vsak dan slabša.

Vsled tega nastalo nerazpoloženje našega ljudstva se najlepše zrcali v vedno manjši udeležbi volilcev na dan volitev. Tedaj slišimo pri vsakem koraku: »E, kaj bom hodil volit, saj vse skupaj nič ne pomaga! Naj volijo tisti, ki imajo kaj od tega!« Tudi sedaj se je že mnogo volilcev odločilo, da ne bo šlo volit, drugi pa sprašujejo za svet, kaj naj napravijo. Vsem tem naj služijo naslednje vrstice v odgovor.

Naša država je parlamentarna monarhija. To se pravi, da imamo v državi dva odločujoča faktorja: kralja in parlament. Narod odloča o svoji usodi s pomočjo izvoljenih narodnih poslancev v parlamentu. Kar ti sklenejo, je za vso državo obvezno, ima moč zakona. Zato tudi pravimo parlamentu zakonodajna oblast.

Iz tega sledi, da ima naša država take zakone in tako upravo, kakršno sklenejo naši narodni poslanci ali vsaj večina izmed njih. Vse je torej odvisno od narodnih poslancev. Njim da narod za dobo 4 let vso oblast nad svojim življenjem in smrtjo v roke. Lahko rečemo: kakršni poslanci, taka država. Tega se mora na dan volitev zavedati vsak volilni upravičenec. Vsakdo naj pomisli, da bodo ti ljudje odločali o najvažnejših življenjskih vprašanjih vsakega državljana. Oni bodo odmerjali davke, oni bodo sestavljali odnosno odobravalni zakone, ki bodo podrobno urejali naše pravice in naše

dolžnosti, oni bodo gospodarili z vsem državnim imetjem itd. Ni človeka v državi, ki bi se ga njih delovanje ne tikalo.

Vse se danes pritožuje, da vladajo v naši državi nezdrave razmere: korupcija, nasilje in nesvobodnost. Stvari, o katerih nismo imeli včasih niti pravega pojma, o katerih smo samo slišali praviti, so danes uradno dokazane resnice. Prav gotovo je še vsem v dobrem spominu protikorupcijski anketni odbor, ki je posloval lansko leto in ki je uradno dognal neverjetne kupčije in naravnost zločinsko gospodarstvo z državnim imetjem, torej z imetjem naših davkoplačevalcev. Milijonska podkupovanja in nagrade so postale nekaj navadnega. Toda kaj se je zgodilo? Narodni poslanci tedanje vladne večine, ki jo je tvorila srbska narodna radikalna stranka skupno s slovensko ljudsko stranko, je celo stvar, mesto da bi izročila sodišču, vrgla v koš pozabljenja! To je eden dokaz, kako narodni poslanci lahko delajo dobro ali slabo v korist ali škodo vsakega državljana. Pod isto vlado se je zgodil tudi slučaj, kakršnega ne pozna parlamentarna zgodovina. V parlament so prinesli poslanci Davidovičeve stranke moža, vsega razbitega in krvavega, ki ga je pretepel policijski komisar v Belgradu. Cel svet se je škandaliziral nad takim postopanjem policijskih oblasti. Vlada pa je v prvi vrsti napadla davidovičevce, ker so tako postopanje razkrili in šele v drugi vrsti, a še to bolj navidezno, uvedla postopanje proti krivcem. Zlasti pa sedaj v volilni borbi, ko bi moral narod popolnoma svobodno povedati svojo voljo, slišimo dan na dan od vseh strani o nasilju raznih oblasti. O vsem tem bodo imeli dolžnost odločati novozvoljeni narodni poslanci. Oni bodo tudi poklicani, da preprečijo s pomočjo zakona tako nasilje v bodoče. Dvomim pa, da bodo to storili tisti poslanci, ki se danes tega nasilja ali sami poslužujejo ali ga pa zagovarjajo s praznim izgovorom, da jim o tem nasilju ni nič znanega. Vse to naj pomisli vsak volilec.

Naša država je kmetijska država. Nad 80% prebivalstva tvorijo kmetje. Naša državna politika pa je kapitalistično-meščanska. Kmet je zadnji v državi, kjer se kaj dobi, vedno pa prvi, kjer se mora kaj dati ali storiti. Temu ni kriva niti v najmanjši meri država kot taka, temveč krivi so temu slabi, protikmetjski poslanci. In kdo je te kmetjske poslance izvolil? Da, to je najbolj žalosten pojav v zgodovini našega kmetjskega naroda. Te protikmetjske poslance so izvolili kmetje sami!!

Zato odgovarjam vsem, ki vprašujejo, kaj naj store: Kdor se na dan volitev ne udeleži volilnega akta, to se pravi, kdor ne gre volit, dasi ima volilno pravico, ta se prostovoljno odpove pravici, s svojim glasom odločevati pri vodstvu in upravi države. S tem oško-

duje samega sebe, oškoduje pa tudi državo, ker pomaga s svojo volilno abstinenco, da so izvoljeni morda ravno najslabši kandidati za narodne poslance.

Na drugo vprašanje: »koga naj volim?« odgovarjam sledeče: Poslanec mora biti predvsem pošten, delaven, sposoben in nesebičen! Po svojem naziranju mora spadati med pristaše kmečskega pokreta, ne pa meščanskega ali kapitalističnega družabnega reda. Kajti le potem boš lahko pričakoval, da bo njegovo delo tebi v korist. Za presojo človeka je dobro, če veš, s kom občuje, s kom se veže, in to predvsem v politiki. Kdor se udinja kapitalističnim, protikmečkim strankam, o tem vedi, da ni prav nič boljši od njih samih! Tudi oni, ki pozna kmeta samo ob času volitev, drugače pa udriha po njemu kjer in kolikor more, ne bo zboljšal stanja našega orača. Enkrat za vedno pa si zapomni: Dvem gospodarjem služiti je nemogoče! Kdor obljublja na eni strani, da bo delal za koristi kapitalista, na drugi strani, da bo delal za koristi kmeta, ta je goljuf. Tak človek bo brez izjeme delal za koristi kapitalista, ker bo od njega dobil odškodnino, najbrže prav mastno. Kmet, ti si mu pa že dal svoje kroglice, zato te ne rabi več do drugih volitev. Tedaj ti bo pa že dal zopet poln koš obljud.

Če kje v življenju, velja pri volitvah znani izrek: Zaupaj, toda glej komu!

Kraepelin - Brodar:

Po gozdu in polju.

(Nadaljevanje.)

Branko: Ali vrsto hrošča lahko določimo, če vidimo samo obliko ličinkovih rogov?

Dr. Erjavec: Navadno prav lahko. Nekateri izvrtajo navpične, drugi vodoravne glavne rove. Vodoravni rovi so, ali enokončni, ako je vhod na koncu, ali dvokončni, če je vhod v sredini rova. Pri drugih zopet, n. pr. ravno pri bakrorezcu, se cepijo že glavni rovi zvezdasto. Vpoštovati je treba tudi različno število in razporedbo

Branko: Ali ni najenostavneje zasaditi vedno le tako drevje, katerega les se plačuje najdražje?

Gozdar Podlogar: Če bi mogli delati tako, potem bi bilo vse naše gozdarstvo res zelo enostavno. Meni bi bilo pa le zelo nerodno, ako bi se moral odločiti, ali naj sejem smreke ali borovce; saj ne morem zanesljivo vedeti, kateri les bo čez 80—100 let, ko bodo drevesa dorastla, dražji. Kakor slišim, tudi mislite, da lahko

poljubno gojimo razna drevesa na vsakih tleh z istim uspehom. To mnenje je zelo napačno. Kakor na vsaki njivi ne obrodi isti sad enako dobro, ali celo prav slabo, tako moramo dati tudi vsaki drevesni vrsti posebno podlago in ustreči gotovim pogojem. Saj za silo raste tudi na neprikladnih tleh, toda hira in končno ne da pričakovanega izkupička. Posestnik gozda s tem seveda ne bi bil zadovoljen; zato si je treba vedno prizadevati, da razno drevje, ki ga gojimo, porazdelimo tako, da raste vsaka vrsta na njej ugodnih tleh, le tako si zagotovimo ugoden uspeh.

D r. E r j a v e c : Prav dobro ste povedali, gospod gozdar. Pravi namen gozdnega gospodarstva do sedaj še meni ni bil tako jasen. Ako hoče gozdar kolikor mogoče doseči ta cilj, mora poznati temeljito svojstva vsake drevesne vrste, njene življenjske pogoje in seveda tudi njeno gospodarsko vrednost. Če napravi le eno napako, če n. pr. neprimerno zasadi večji gozdni odsek, se to bridko maščuje in ne more v desetletjih več popraviti.

G o z d a r P o d l o g a r : Tako je, gospod doktor. Glede tega je poljedelec mnogo na boljšem. Ako vidi, da njegova pšenica na tej ali oni njivi nič prav ne uspeva, škoda ni ravno prevelika, prihodnje leto si uredi vse boljše. Nam ni tako lahko. Razen tega nam napravljaja skrbi pravilno negovanje gozda. Z vsako vrsto drevja moramo ravnati drugače, vedeti moramo, ali uspeva boljše v čistih ali mešanih nasadih; starejše nasade je treba otrebiti pravočasno, da dobe drevesca dovolj luči in zraka; končno tudi ni vseeno, kdaj in na kakšen način pričnemo s sečjo.

B r a n k o : Poljedelcu to ne dela tolikih preglavic, njegovo žito raste, kakor se mu ljubi; ko dozori, požanje vse lepo hkrati.

G o z d a r P o d l o g a r : Tudi mi posekamo seveda lahko vse naenkrat; zlasti iglasto drevje sekamo tako. Po taki splošni sečnji nastane iz gozdne parcele včasih njiva. Če pa imamo v gozdu druge drevesne vrste, je mnogo primernejše, da polagoma, v teku dolge vrste let, nekako stopnjema, trebimo in izsekavamo, ker se mlado drevje povoljno okrepi in razvije lahko le v varstvu starih dreves.

D r. E r j a v e c : Ko pomlajate gozd, morate posvečati seveda posebno pažnjo mladim posevkom in na pol dorastlim nasadom v drevesnici?

G o z d a r P o d l o g a r : Gotovo! Poljedelcu ni treba drugega, kot zorati brazde in posejati zrnje. To storimo mi lahko le tam, kjer smo gozd do golega posekali in celo korenine iztrebili iz zemlje. Ne smemo se zanašati na mlade mnogoštevilne rastlinice, ki vzklijejo v gozdu samem iz semen prejšnjega leta; navadno rastejo prav tam, kjer jih najmanj potrebujemo, druge pa pokonča divja-

čina, kolikor se jih ni zadušilo že prej radi pomanjkanja svetlobe in zraka. Tako je na vseh koncih in krajih vedno dovolj opravila in skrbi. Največkrat si pomagamo s posebnimi drevesnicami, kjer vzgajamo mlada drevesca iz semen, jih presajamo, skrbno negujemo in šele, ko so krepka dovolj, presadimo na že pripravljena primerna mesta v gozdu.

Branko: Saj se spominjam, gospod gozdar, tak vrt imate tudi v bližini svojega doma.

Gozdar Podlogar: Tam skozi drevje se že blešči njegov prepereli plot. Z njim imam tudi križe in težave, kajti ti presneti ogrci in črvi so mi napravili obilo škode. Vendar sem vesel, ko opazujem mlada stebelca eno poleg drugega in gledam, kako se razvijajo. — Prav lepo izbiro imamo na tem malem prostoru, gospod doktor; celo marsikaj tujega je vmes. Naš nadgozdar upa, da bo marsikateri vrsti prijalo naše podnebje in naša tla, tako da jih bomo zasadili lahko na večjem obsegu.

Dr. Erjavec: Lahko si predstavljam, da ste tem malim vašim otročičkom pravi oče. — Zdi se mi, da imate zlasti mnogo vrst jelk in smrek?

Gozdar Podlogar: Kaj ne, gospod doktor? In kako krepko je že pognala tu Pinus Douglasi!

Janko: Tega nisem vedel, gospod gozdar, da morate znati tudi latinski!

Gozdar Podlogar: No, mnogo mi ni ostalo iz tistih časov, ko sem še trgal hlače po šolskih klopeh. Lovsko latinščino znam že boljše, kadar je treba.

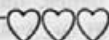
Stanko: Kaj pa pomenijo mreže tam nad gredicami?

Gozdar Podlogar: Varujejo mi mlade posevke pred ščinkovci, divjimi golobi in drugo podobno sodrgo, ki je prav nič ne rabim, da bi mi kljuvala semena iz tal in ruvala mladike.

Branko: Zares, kamor pogledam, povsod prete nevarnosti vašim varovancem!

Gozdar Podlogar: Ej, takim malenkostim smo že kos. Toda kadar divja vihar po gozdu, da se vse podira, ali kadar kak lahkomiselnost zaneti radi nepazljivosti gozdni požar, tedaj je bridko, tedaj je vse življensko delo pridnega moža lahko v nekaj urah uničeno. — Tako, doma smo; vaši dečki bodo sedaj gotovo radi kaj prigriznili. Svoji ženi še povem, da smo prišli, pogrnila nam bo v lopi; tako krasno vreme imamo, da sedite gotovo rajši zunaj na prostem.

(Dalje prih.)

Poziv.

Na podlagi sklepa zadnjega občnega zbora „Zveze društev kmetskih fantov in deklet“ sklicujemo

izredni občni zbor

„Zveze društev kmetskih fantov in deklet“

na nedeljo, dne 25. septembra 1927 ob 10. dop. v Ljubljano.

Glavne točke dnevnega reda so:

1. »Reorganizacija »Zveze društev kmetskih fantov in deklet«.
2. Organiziranje celokupne slovenske kmetske mladine.
3. Skupno delovanje kmetske mladine v Jugoslaviji.

Z ozirom na navedene točke dnevnega reda so vsa obstoječa društva kmetskih fantov in deklet brezpogojno dolžna poslati na občni zbor svoje delegate. Proti društvom, ki bi tega ne storila, bo Zveza ukrenila potrebne korake.

Na ta občni zbor vabimo kot goste tudi vso ostalo kmetsko mladino, ki danes še ni organizirana, ki pa je spoznala, da je edina rešitev slovenskega kmeta, naše države in celega človeštva v ustvarjajočem delu kmetskega pokreta.

Lokal, v katerem se bo občni zbor vršil, javimo pravočasno.

V Ljubljani, dne 25. avgusta 1927.

Glavni odbor.

Kmetski mladini! Mesec dni nas loči od našega izrednega občnega zbora, ki smo si ga zamislili kot manifestacijo naše kmetske misli. Nočemo pa manifestirati s praznim kričanjem, niti ne z običajnim slavnostnim pompom, kakor to delajo razne »narodne«, »kulturne«, »obrambne«, »napredne« in ne vem še vse kakšne organizacije. Mi bomo manifestirali z dostojnim, ustvarjajočim delom! Svojo matico, Zvezo društev kmetskih fantov in deklet, bomo preuredili, da bo mogla boljše in uspešnejše vršiti svojo veliko nalogo, kakor jo je dosedaj. Napravili bomo načrt za izvedbo organizacije naše celokupne kmetske mladine, ki se mora v najkrajšem času v polnem obsegu izvršiti. Pojačali bomo vezi, ki nas vežejo s kmetsko mladino hrvatsko in srbsko, s katero hočemo složno graditi mogočno stavbo kmetske demokracije jugoslovanske.

Ti, slovenski kmetski mladenič, in ti, brhka slovenska mladenka, sta poklicana, da s svojo mladostjo, poštenostjo in delavnostjo rešita naš narod pogube in sebi in svojim potomcem ustvarita boljše življenje. To je vaša dolžnost, ki jo bosta, o tem sem trdno prepričan, izvršila v korist in ponos slovenskega kmetskega naroda. Zato sklenita že danes, da se udeležita občnega zbora Zveze društev kmetskih fantov in deklet, ki se vrši 25. septembra t. l. Poskrbita pa

tudi, da se tega občnega zbora udeleži čimvečje število Vaših tovarišev in tovarišic, da spoznajo poslanstvo našega kmeta!

Vsi, ki čutijo slovensko in kmečko, vsi, ki so ohranili v sebi pošteno slovensko kmečko dušo in zvesto kmečko srce, ti vsi se bodo udeležili našega občnega zbora. Kmetiska mladina, pokaži se, da bo videla cela Slovenija da živiš, da delaš in da se zavedaš svojih moči!

»Kmetijska razstava«. Od 17.—26. septembra t. l. se vrši v Ljubljani v okvirju jesenskega velesejma velika kmetijska razstava. Za vsakega kmetovalca prekoroistno je, da si to razstavo, ki prikazuje delo in napredek našega kmeta, ogleda. Udeleženci občnega zbora Zveze društev kmetiskih fantov in deklet si jo bodo skupno ogledali v nedeljo, dne 25. septembra popoldne.

»Kmetijska Matica« za leto 1927 izda 4 knjige prvovrstne vsebine. Poleg **»Velikega koledarja«** za l. 1928. in povesti, vzete iz življenja delavcev-izseljencev v Kanadi, kjer se nahaja tudi mnogo Slovencev, ki so romali tja s trebuhom za kruhom, bosta posebno pozornost vzbujali knjiga o umni prašičjereji ter socialno-politična pisma V boju za zemljo in državo. Cena vsem 4 knjigam je 30 dinarjev. — Kmetje, naročite si Kmetijsko Matico in nabirajte naročnike! Vsa pojasnila Vam da Kmetijska Matica v Ljubljani, Kolodvorska ul. 7. Zadostuje, da sporočite svojo željo na dopisnici.

Kmetijska tiskovna zadruga je ravnokar izdala **Franjo Kafol: »Sadjarstvo«** v drugi izdaji. Cena Din 10.— Dejstvo, da je bila prva izdaja razprodana v par mesecih, je dokaz, da je knjiga za našega kmeta-sadjerejca zelo pripravna in koristna. Tudi cena je tako nizka, da si knjigo kljub težkim časom lahko vsakdo nabavi. Zato jo toplo priporočamo.

V isti založbi je izšla knjiga: **Poljska privreda u narodnim osnovnim školama.** Po francoski knjigi priredil univ. prof. Ritig. Cena knjigi, lepo opremljeni s slikami, je Din 50.— Knjiga je pisana v srbohrvatskem jeziku in namenjena kmetijskemu nadaljevalnemu pouku v naših osnovnih šolah. Brez dvoma bo izborno služila našemu učiteljstvu, ki poučuje na kmetih. Zato priporočamo vsem šolskim vodstvom, da si knjigo, ki je edina te vrste v naši državi, nabavijo vsaj za šolsko knjižnico.

Razno.

Sestava novega finskega parlamenta. V novem finskem zboru imajo socialni demokrati 60, kmetiska stranka 53, stranka enotnosti 35, švedska stranka 24, komunisti 30 in napredna stranka 10 poslancev. Od zadnjih volitev so pridobili kmetje 9, švedska stranka 1 in komunisti 9 mandatov.

Poljski državni proračun za leto 1927/28. Poljska zbornica je nedavno sprejela v tretjem čitanju državni proračun za l. 1927/28. Ker senat običajno ne spremeni mnogo na njem, lahko smatramo predležeči proračun za odobren. Dohodki so v njem določeni na svoto 1.986.005.827 zlotih, izdatki na 1.982.007.038 zlotih, tako da izkazuje proračun približno 4 milijone zlotih preostanka. Najvažnejša postavka v dohodkih poljske države so monopoli (33%), med izdatki pa stoji na prvem mestu postavka, namenjena vojski, v znesku 625 milijonov zlotih, kar predstavlja 31% vseh državnih izdatkov. Sledita ministrstvo za prosveto (325 milijonov) in ministrstvo za notranje zadeve (186 milijonov).

Izvoz iz Rusije v zadnjem polletju. Po sovjetski statistiki je bilo izvoženega blaga iz Rusije v zadnjem polletju v ogromni vrednosti 412 milijonov rubljev.

Največ tega blaga je šlo v Anglijo (27.2%), na drugem mestu stoji Nemčija (19.7%), sledijo Francija, Belgija in Združene države severoameriške.

Volitev predsednika češkoslovaške republike. Ker je potekla 7letna doba, za katero je po ustavi voljen predsednik republike, se je vršila v skupni seji poslanske zbornice in senata dne 27. maja t. l. volitev novega predsednika. Z veliko večino glasov je bil zopet izvoljen dosedanji predsednik Tomaž G. Masaryk. Na najčastnejšem mestu češkoslovaške države je ostal mož, ki ima brezdvomno največje zasluge za osamosvojitve bratskega naroda.

Mesto Lindbergh v Ameriki. Ameriški narod ima v svojem slavnem preko-oceanskem letalcu Lindberghu novega junaka. Vse časti, s katerimi razpolaga Amerika, so bile poklonjene mlademu zmagovalcu zraka, ki je postal kar čez noč narodni ideal, zlasti za ameriško mladino. Do sedaj je bila mladina v šolah vedno opozarjana na izredne lastnosti ustanovitelja Združenih držav Washingtona, toda že dalje časa ta vzor ne vpliva več tako silno na njo, kakor nekdanj. Zato priporočajo ameriški vzgojeslovci mladega Lindbergha kot vzor mlade Amerike, ker je Lindbergh baš vitežki predstavnik duha mlade Amerike. — K častem, ki jih je dobil Lindbergh, je pristopila še popolnoma nova: Novoustanovljeno mesto v državi Pennsylvania, nedaleč od Hazletona je bilo letalcu na čat imenovano Lindbergh Town.

Obed velike kače. Pred kratkem se je zbralo zelo veliko ljudi v zoološkem vrtu v Rio de Janeiro, da bi opazovali obed velikanske kače iz rodu boa, ki je baš končevala svoj šestmesečni post. Že vnaprej se je z gotovostjo vedelo, da bo imela pošast zelo dober tek, ker je pred tem izlegla 71 jajec, iz katerih so se razvili mladiči, izvanredno čili in zdravi. In občinstvo ni bilo razočarano. Kača je požrla najprej dva velika prešiča in nato zaključila svoj obed s tremi racami in štirimi domačimi zajci. Vse te živali so ji bile izročene žive, čeprav je proti temu protestiralo društvo za varovanje živali. Pogoltnjeno kosilo se ne bo zdelo nikomur pretirano, če se upošteva, da je kača dolga 8 metrov in da tehta 150 kg.

Poroka v zraku. 5. junija letošnjega leta so se izvršile poročne cerkvene slovesnosti pri poroki dveh parov v letalu v zraku. Bilo je to v Berlinu v Nemčiji. Letalo, v katerem je bil pripravljen oltar, se je dvignilo z obema paroma, duhovnikom in dvema poročnima pričama ob 11 uri dopoldne in letelo med dvema cerkvama. Mesto orgel je igral poseben godalni aparat. Po letu, ki je trajal približno pol ure, je letalo pristalo zopet na centralnem letališču na tempelhofskem polju. — Sedaj se sliši, da je vložena cerkvena pritožba za razveljavljenje obeh zakonov, češ da zrakoplov, pa četudi je v njem kapelica, ni primeren za sklepanje bračnih vezi. Radovedni smo, na kakšno stališče se bo postavilo višje cerkveno razsodišče.

Listnica uredništva. Radi materijalnih težkoč se je predležča številka »Grude« malo zakasnila. Krivda na tem leži na nas vseh. Koliko je naročnikov »Grude«, ki naročnine še niso poravnali in še koliko več je onih, ki bi »Grude« prav lahko naročili in plačali, pa tega iz nezavednosti ali malomarnosti ne store! Zato opozarjamo vse borce za kmetsko misel, naj podvoje svoje delo za nabiranje novih naročnikov »Grude«, a tudi sami naj poskrbijo, da bo njih naročnina čimprej poravnana! Šele potem bo »Gruda« lahko postala to, kar mi vsi od nje želimo: prijatelj in svetovalec našega kmeta! — Prihodnja številka izide v prvi polovici septembra.

Glasilu Zveze društev kmetakih fantov in deklet v Ljubljani. — Izdaja Kmetijska tiskovna zadruga v Ljubljani, odgovoren Stanko Tomšič. — Tuka Makso Hrovatin v Ljubljani.

Telefon št. 2016.

Ustanovljena l. 1889.

Poštni ček 10533

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

Stanje
naloženega denarja
nad 250 milijonov
dinarjev.

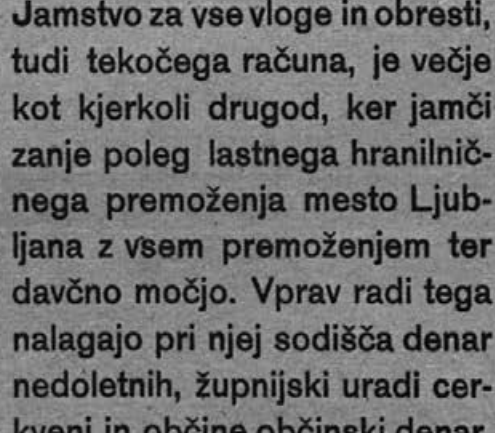
(Gradska štedionica)

Ljubljana

Prešernova ulica

Stanje
naloženega denarja
nad 1000 milijonov
kron.

sprejema vloge na hranilne knjižice
kakor tudi na tekoči račun, in sicer
proti najugodnejšemu obrestovanju.
Hranilnica plačuje zlasti za vloge
proti dogovorjeni odpovedi v teko-
čem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti,
tudi tekočega računa, je večje
kot kjerkoli drugod, ker jamči
zanje poleg lastnega hranilnič-
nega premoženja mesto Ljub-
ljana z vsem premoženjem ter
davčno močjo. Vprav radi tega
nalagajo pri njej sodišča denar
nedoletnih, župnijski uradi cer-
kveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje
prihranke največ v naši hranilnici,
ker je denar tu popolnoma varen.

Dovoljuje posojila na posestva in menice po nizkih obrestih.

KMETSKE HRANILNI IN POSOJILNI DOM

reg. zadruga z neom. zav.

Ljubljana, Tavčarjeva (Sodna) ul. 1, pritličje

VLOGE na knjižice in tekoči račun po najugodnejšem obrestovanju - Posojilo na vknjižbo, proti poroštvu in zastavi premičnin in vrednostnih papirjev - Krediti v tekočem računu Ček. promet - Nakazila - Inkaso - Eskont menic

Poslovne ure zavoda: Vsak delavnik od 8. do pol 1. dop. in od 3. do pol 5. popoldne

Račun poštne hranilnice št. 14.257 - Brzojavi: »Kmetiskidom»

Podružnica v **KAMNIKU** Glavni trg

E K O N O M

OSREDNJA GOSPODARSKA ZADRUGA V LJUBLJANI

Najnižje cene ter velika zaloga dežel-
nih pridelkov, krmil, špecerijskega blaga
kakor: sladkor v sipi in v kockah,
petrolej, kava, olje, riž ter razne vrste
mila za pranje in ostale v to stroko
spadajoče predmete. — Velika zaloga
vseh vrst umetnih gnojil, modre galice,
prvovrstne strešne opeke in naj-
boljšega splitskega Portland cementa
„SALONA“ (TOUR)

KOLODVORSKA ULICA 7